

HISTORIE OBORU

Memoriál Tomáša Kadlica – kto bol doc. MUDr. Tomáš Kadlic

Onderčanin Milan

Klinika anestéziológie a intenzívnej medicíny Slovenskej zdravotníckej univerzity, Bratislava

Súhrn

Autor poukazuje na začiatky rozvoja anestézie na Slovensku po druhej svetovej vojne a na proces kryštalizácie, ktorý vyústil do samostatnosti odboru anestéziológia a resuscitácia. V tomto procese sleduje doc. MUDr. Tomáša Kadlica a jeho úlohu, ktorú zohral pri formovaní odboru ako zakladateľ prvej kliniky anestéziológie a resuscitácie v Československu. Zaveruje etapy tohto vývoja a informuje o poctách, ktoré udeľuje SSAIM na Memoriále T. Kadlica.

Kľúčové slova: história anestéziológie – vzdelávanie

Abstract

Tomas Kadlic Memorial – Ass. Prof. Tomas Kadlic, M. D.

The author describes the evolution of anaesthesiology that led to the development of the sovereign specialty of Anaesthesiology and Resuscitation in Slovakia after the Second World War. Tomáš Kadlic played a crucial role in the forming of the discipline as an educator and founder of the first clinic of Anaesthesiology and Resuscitation in Czechoslovakia. The author maps the steps of this evolution and informs about the medals awarded by SSAIM out of respect to the founder of Slovak anaesthesiology.

Keywords: history of anaesthesiology – education

Anest. intenziv. Med., 21, 2010, č. 2, s. 112–115

Od podania prvej vyváženej celkovej anestézie na Slovensku (Ruth Mansfield v roku 1946 vo Vyšných Hágoch) uplynulo viac ako 60 rokov [1]. Po druhej svetovej vojne, niekoľko rokov po tejto významnej udalosti, sa začal kryštalizačný proces formovania vtedy neznámej klinickej disciplíny – anestéziológie; hovoríme že československá anestéziológia vzišla z anglickej školy [2].

Moderná anestéziológia sa u nás (rozumej v Československu) dočkala vlastného rozvoja až po druhej svetovej vojne, anestézia sa etablovala ako samostatný vedný odbor v sedemdesiatych rokoch 20. storočia [3]. Do roku 1968 sa sformovala prvá generácia (pionierska), ktorá vytvorila základ odboru anestéziológia a resuscitácia, ale augustové udalosti roku 1968 v Československu negatívne zasiahli do tohto vývoja. Takmer celá jedna generácia anestéziológov z politických dôvodov odišla. Aj napriek tomu sa v roku 1967 v Bratislave doc. MUDr. Tomáš Kadlic pripravoval k zahájeniu činnosti kliniky a katedry anestéziológie a resuscitácie v novovybudovanej nemocnici Na Kramároch.

Toto pracovisko zohralo kľúčovú a nenahraditeľnú úlohu vo výchove lekárov a sestier na Slovensku. Po vyjdení vyhlášky o Konceptii anestéziológie a resuscitácie v r. 1972 sa odbor na Slovensku dobudoval. Do

konca deväťdesiatych rokov vzniklo 89 lôžkových ARO, na ktorých pracovalo viac ako 700 lekárov. Vytvoril sa priestor pre vedeckú a pedagogickú prácu, predmet sa stal povinným vo výučbe na lekárske fakultách a samostatným špecializačným odborom v postgraduálnom vzdelávaní. Dá sa povedať, že pôdou Kliniky anestéziológie a intenzívnej medicíny Slovenskej zdravotníckej univerzity v akejkoľvek forme prešli všetci dnes žijúci lekári pracujúci v anestéziológii a intenzívnej medicíne v SR [4]. Odbor dosiahol spoločenskú úctu a medicínsku prestíž.

Z úcty k nestorovi slovenskej anestéziológie T. Kadlicovi Slovenská spoločnosť anestéziológie a intenzívnej medicíny (SSAIM) udeľuje medailu významným odborníkom pracujúcim v odbore. Pôvodne začal dr. Kadlic pracovať na Katedre patológie LFUK v Bratislave, k nej a vôbec k medicíne ho priviedol strýko prof. MUDr. A. Šubík, patológ, predstaviteľ katolíckej moderny, slovenský básnik (básnickým menom Andrej Žarnov), medzi iným aj účastník expertnej skupiny odborníkov v rokoch 1940–1943, ktorí boli pri exhumácii poľských generálov v Katyňskom lese.

T. Kadlic sa začal po druhej svetovej vojne v rámci chirurgie venovať klinickej anestéziológii na pracovisku 1. chirurgickej kliniky LFUK v Bratislave u prof. MUDr. K. Čárskeho (obr. 1). Kvalifikáciu z anestéziológie

lógie získal v roku 1952 a v roku 1962 habilitoval. V odbore anestéziológie uviedol do povedomia princípy fyziológie dýchania, farmakológie anestetík a zásad všeobecnej intenzívnej starostlivosti [6]. Bol nestor slovenskej anestéziológie, jeho prednášateľská a pedagogická práca bola neoceniteľná. Ako prednášajúci bol žiadaným vo všetkých klinických disciplínach. Možno povedať, že vychoval prvú generáciu odborníkov v odbore anestéziológia a resuscitácia. Mnohí z nich sa stali primármi oddelení anestéziológie a resuscitácie. Bol náročným na preukázanie vedomostí nielen pri skúškach, ale aj pri kontrolách, ktoré vykonával ako hlavný odborník.

Obr. 1. Zakladateľ slovenskej anestéziológie a intenzívnej medicíny T. Kadlic (29. 12. 1913 – 14. 2. 2000)

V roku 1972 uviedol do života koncepciu anestéziológie a resuscitácie. V týchto rokoch založil tradíciu májových primárskych kurzov (obr. 2). Katedra AR ILF ich organizovala od roku 1972 až do roku 1987. Kurzy patrili k najobľúbenejším aktivitám, bolo nepísanou povinnosťou zúčastniť sa. Koncepčne boli starostlivo, aktuálne a veľmi dobre pripravené. Mali osobitnú atmosféru, umožnili primárom sa navzájom spoznať, vymeniť si skúsenosti a utužiť vzťahy. Zaslúžili sa o vytvorenie anestéziologickej komunity, zárodok dnešnej SSAIM. Klinika ich uvádzala ako inovačné kurzy primárov. Účasť na kurzoch na Katedre AR ILF

Obr. 2. Primárské kurzy v r. 1972–1987

a Klinike anestéziológie a resuscitácie v tom období boli jediným zdrojom nových informácií. Pripravenosť prednášajúcich bola na vysokej úrovni, docent Kadlic bol spravidla účastníkom všetkých prednášok, viedol interaktívne diskusie. Do prednáškovej činnosti zapojil externých pracovníkov – primárov (Lučanský, Bohuš, Kapustík, Piljarová, Cmarková, Steinerová). Možno povedať, že dvadsať rokov boli prameňom informácií. Odbor sa dobudoval a koncom osemdesiatych rokov nebola nemocnica v SR bez ARO [5].

MUDr. A. Lučanský od začiatku spolupracoval s prednostom katedry IVZ v Bratislave, docentom Kadlicom (obr. 3). Boli známe ich vášnivé diskusie a polemiky o rôznych odborných i organizačných aspektoch odboru pri ich častých stretnutiach. Treba povedať, že doc. Kadlic nemal širokú publikačnú činnosť, ktorá by odzrkadľovala jeho možnosti a jeho prednáškovú činnosť. Pri ňom vyzrievali mnohí talentovaní lekári, bol náročný nielen na seba, ale aj na nich. Mnohí sa docenenia nedočkali, akoby nebol možný priestor pre ich vedecký a pedagogický rast. Stál na čele bratislavského kryštalizačného jadra, z ktorého sa sformovali prví predstavitelia odbornej spoločnosti. Podporoval vedecký a spoločenský život, mal čulý kontakt s českou anesteziologickou špičkou a cez Milana Buroša v šesťdesiatych rokoch aj so západnou Európou. Na Slovensko prichádzali prednášať svetové anestéziologické elity (Payne, Nunn, Mayerhofer, Hesse, Gray, Ruben, Ostrž, Ribanič). V roku 1965 dokončili kandidátske štúdium prví anestéziológovia A. Lučanský a M. Buroš, ich školiteľom bol T. Kadlic. Po roku 1968 odišli špičky slovenskej anestéziológie a rozptýlili sa vo svetovej diaspóre. Sú v nej také mená ako Buroš, Balla, Silvaj, Ševčík a mnohí iní.

Obr. 3. T. Kadlica, A. Lučanský

T. Kadlic vytvoril priestor pre vývoj detskej anestézie, kde k primárke D. Ondrouhovej prišiel T. Šagát, jeho žiak, ktorý stal pri zrode Kliniky detskej anestéziológie a intenzívnej medicíny. Kadlic podporoval vedecký výskum najmä štúdium pľúcnej ventilácie, spolupra-

coval s Chiranou Stará Turá, kde vo výskumnej úlohe upriamil mnohých mladých lekárov ku skupine Ing. O. Brychtu (Török, Májek, Kálig). Udalosťou v sedemdesiatych rokoch bolo 3. mezinárodné sympóziu anesteziológov socialistických krajín v Bratislave. Veľkou ctou pre odbornú československú spoločnosť bola účasť Quintina Gemeza (Filipíny), prezidenta WFSA. Na organizácii tohto podujatia mal veľkú zásluhu Jozef Malatinský, habilitovaný, ale nepromovaný docent, ktorý neskôr emigroval do USA. V roku 1984 T. Kadlic odišiel do dôchodku, na Klinike anesteziológie a resuscitácie ILF Bratislava ešte zostal dva roky, lebo bol hlavným odborníkom SR.

Slovenská spoločnosť anesteziológie a intenzívnej medicíny na pamiatku zakladateľa modernej anesteziológie a intenzívnej medicíny na Slovensku každoročne udeľuje medailu T. Kadlica (obr. 4). Od roku 2000 je Memoriál Tomáša Kadlica (obr. 5) súčasťou každého kongresu, kde sa udeľuje strieborná pamätaná medaila a súčasťou je vyžiadaná memoriálová prednáška. SSAIM udeľuje medailu na základe štatútu, nominácií a tajného hlasovania.

Obr. 4. Mediala Tomáša Kadlica

Obr. 5. Memoriál Tomáša Kadlica

Autorom medaily bol významný európsky medailér Viliam Schiffer, francúzsky občan slovenského pôvodu. Medaila je strieborná a bola v počte 50 ks vyrazená v Mincovni Kremnica. Jej autor vystihol prepojenie vplyvu anglickej školy na formovanie slovenskej anesteziológie. Slovenská spoločnosť anesteziológie a intenzívnej medicíny pri 5. výročí úmrtia T. Kadlica umiestnila bronzový reliéf od akad. sochára Milana Lu-

Obr. 6. Bronzový reliéf „Krajina snov“

káča v knižnici a bývalej pracovni prvého prednostu Katedry AR ILF a Kliniky anesteziológie a resuscitácie v Nemocnici akademika L. Dérera Na Kramároch v Bratislave (obr. 6).

Záver

Slovenská anesteziológia sa spolu s českou formovala na anglickej škole v druhej polovici 20. storočia. Keby sme chceli s rešpektovaním historických faktov rekonštruovať vývoj odboru anesteziológie a intenzívna medicína v tomto období a na prelome tisícročia, bol by takýto:

I. etapa	r. 1945–1952	anglická
II. etapa	r. 1952–1962	osamostatňovania, formovanie anesteziológie z chirurgie
III. etapa	r. 1962–1972	anesteziologická, sformoval sa samostatný medicínsky odbor anesteziológia a resuscitácia
IV. etapa	r. 1972–1998	1. koncepcia, dobudovanie oddelení anesteziológie a resuscitácie; SSAIM riadnym členom WFSA (1992), WFSICCM (1993)
V. etapa	r. 1998–2006	2. koncepcia s názvom odbor anesteziológia a intenzívna medicína
VI. etapa	r. 2007	3. koncepcia [3]

Literatúra

1. Onderčanin, M. 60 rokov od podania výváženej balancovanej anestézie na Slovensku. *Medicínsky monitor*, 2007, č. 2, s. 33.

2. **Fessler, V.** Historické kořeny československé anestézie. *Plzeňský lékařský sborník*, Suppl. 66, No. 15, s. 1205.
3. **Pokorný, J., Bohuš, O. et al.** *Anesteziologie a resuscitace v České a Slovenské republice –na cestě k oborové samostatnosti*. Pražská vyd., 1999, 273 s.
4. **Onderčanin, M.** *História svetovej a slovenskej anestéziológie a intenzívnej medicíny*. In Firment, J., Studená, A. et al. *Anestéziológia a intenzívna medicína*. Vysokoškolské učebné texty LF UPJŠ 2004.
5. **Onderčanin, M.** *Slovenská anestéziológia v kontexte európskeho vývoja*. In Zborník prác zo 6. medzinárodného sympózia k dejinám medicíny, farmácie a veterinárnej medicíny, Košice 24.–26. 2003, LFUK v Bratislave 2003.
6. **Onderčanin, M.** *Tomáš Kadlic, nestor slovenskej anestéziológie*. In Zborník abstrakt z 9. kongresu s medzinárodnou účasťou, Piešťany 22.–24. mája 2002, s. 35–36.

Adresa pre korešpondenciu:
MUDr. Milan Onderčanin, PhD.
KAIM SZU Bratislava
Limbová 12
833 03 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: kain.ssaim@mail.t-com.sk

ZPRÁVY ČSIM

Programové prohlášení výboru na období 2009–2012

Vážení členové České společnosti intenzivní medicíny,

letošní volby do výboru České společnosti intenzivní medicíny (ČSIM) zformovaly výbor, který má již tradiční 4letý mandát. Je to především složení výboru (které z velké části zůstalo v původní sestavě), jenž bude určovat směr a cíle činnosti ČSIM, protože potvrzení většiny členů v jejich funkci vypovídá o tom, že voličská základna vnímala působení předcházejícího výboru převážně jako správné. Stačí tedy jen udržovat to, čeho bylo dosaženo? Jistě nikoliv a potvrzení kurzu směřování ČSIM výsledky voleb nelze vnímat za signál k sebeuspokojení, ale naopak. Právě 4leté funkční období je výraznou šancí a výzvou, jak upevnit roli ČSIM mezi ostatními odbornými společnostmi a navázat na vše, co se v minulém období povedlo a zlepšovat to, co se nepodařilo, nebo na co během 2 let nezbyl čas. Oblastí, kde by se ČSIM měla angažovat a využít naplno intelektuálního potenciálu jak výboru, tak rozsáhlé členské základny, je mnoho. Jaké priority vidí výbor ve své činnosti? Jde zejména o následující oblasti – ztraktivnění členství v ČSIM jak pro lékaře, tak pro nelékařské zdravotnické profese pracovišť intenzivní péče, zvyšování kvality péče, podpora vzdělávání, rozvoj mezioborové spolupráce, podpora výzkumu a v neposlední řadě získání/udržení silných partnerů z komerční sféry. Cíle jsou jasné, jejich dosažení složitější a hlavně pracnější, kladoucí nároky jak na členy výboru, tak v určitém pohledu i na členskou základnu. Programové prohlášení by však nemělo být jen proklamativní a mělo by formulovat konkrétní cíle činnosti výboru tak, aby na konci volebního období mohl výbor předložit členské základně jasný účet toho, co bylo splněno a co nikoliv. Za hlavní konkrétní úkoly pro volební období 2009–2012 považuje výbor ČSIM následující:

1. Stabilizace a navýšení počtu členů ČSIM s důrazem na nelékařské zdravotnické profese (sestry)

a nalezení mechanismu, který umožní účast zástupce sester ve výboru ČSIM.

2. Přestavba webových stránek ČSIM a zavedení systému „log-on“, s cílem umožnit čerpání výhod členství (redukované poplatky na vzdělávací akce, přístupy k databázím a literatuře apod.).
3. Aktualizace vzdělávacího programu oboru Intenzivní medicína (IM) na principu „snaha o maximální konsenzus“ s obory, na jejichž pracovištích příprava v oboru IM probíhá, nicméně při zachování integrity oboru, udržení optimálního poměru mezi náročností přípravy a potřebami jednotlivých odborností a definování takového formátu odborné přípravy, který usnadní jejím absolventům uplatnění v zemích EU.
4. Formulování dokumentu „Indikátory kvality intenzivní péče“.
5. Formulování mezioborového konsenzuálního stanoviska „Doporučené principy a pravidla chování zdravotnických pracovníků v prostředí pracovišť intenzivní medicíny“, který by měl pokrýt zejména oblast komunikace mezi zdravotnickými pracovníky a pacienty, respektive jejich rodinami. Účast zástupců sester v pracovní skupině dokumentu považujeme za zcela zásadní.
6. Ve spolupráci s Českou společností anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny realizovat projekt „Czech Clinical Trial Network“, jehož hlavním cílem je využít potenciál univerzitních i neuniverzitních pracovišť pro klinické výzkumné projekty, a přispět tak ke zviditelnění ČSIM nejen na národní, ale i mezinárodní úrovni.

Pevně věřím, že vše, co bylo zmíněno, se nám během následujícího období 2009–2012 ve spolupráci s členskou základnou podaří.

24. 10. 2009
Za výbor ČSIM – Vladimír Černý